

# KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 fnt, félévre 2 fnt, negyedévre 1 fnt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

## Halottak megégetése.

(Vége.)

II. Az angol levén a világ első kereskedője, illik, hogy a hullaégetés hasznosságának feltalálása is Albion üzérkedő nemzetéből kerüljön ki. Honfitársainak kereskedési hajlamait dr. Thompson vállalkozott a halottégetés előmozdítására kihalászni. Okoskodása ez: 1871-ben Londonban 80.435 haláleset fordult elő; ha ezek elégettettek volna, a hátramaradott hamu, csont stb. 206.820 fontot ad, mely pénzzé változtatva igen nagy értéket képvisel. Valóban jó expediens volna az államháztartáson e deficitteljes világban segíteni. Csodálom, hogy nálunk még nem találkozott egy pénzügyi kapacitás, ki e jövedelmi forrásra mutatott volna s indítványozza a halottégetést államháztartási tekintetek miatt. No, akkor elmondhatnók önelégülten, hogy dicső népek vagyunk. Reszkess Rothschild, mert többé ha ingyen adsz, úgy sem vesszük el pénzedet! . . . Hisz ha voltuk, kik jogokat formáltak a holt kézre, miért ne terjesztenék e jogokat ki a holttetemre. Különben, ha már a népboldogítók haszonra akarják fordítani az ember testét, kár a költséges hullaégetést ajálni. Célravezetőbb gyárilag feldolgoztatni. Így nemcsak a vilsavas mész, hanem az egész ember átadatnék a közforgalomnak. Elképzelhetjük mennyi zsír, enyv, légszesz stb. kerülne ki egy-egy jó táplált uraság- vagy asszonságból. Ez utilitási észme bizonyára egy elhízott bajor vendéglős látására születtem meg az angol spekuláló fejében, melyet aztán Frank és Rudier buzgólkodtak terjeszteni.

Valóban méltó megbotránkozást szül minden nemes érzésű lélekben az emberi méltóságnak ily cynikus lealacsonyítása és az emberi jogok ily elve-

temült lábbaltapodása! Az emberi nem méltó haláljára érdemesítette magát Louis Henry, löweni kath. egyetemi tanár, ki ezen utilitási rendszerről felolvasást tartva, az első előadást így végzé be: „Uraim állapodjunk meg! csak egy lépés választ el az ember evéstől. Véleményem szerint az anyagviség még soha sem támadta meg az emberi méltóságot ily visszataszító és sértő alakban. Igen, mi több vagyunk, mint pusztán haszonra fordítható anyag és soha senkisésem fogja elhitetni velünk, hogy szülő, rokonaink, barátaink haláluk után ép úgy nem igényelhetnek maguk részére tiszteletet, mint a barom; csak arravalók, hogy vegytani termékek vagy trágya készíttessék belőlök. Méltán fellázad a közérzet ily lealacsonyító tanok ellen, s azokban az emberi nem megbecstelenítését szemléli.“

Igy tehát az emberi hullának haszonra fordítása, történéjk ez gyári kezelés vagy pusztá elégetés által sérti az emberi érzületet s mint inhumanus tan méltán elítélendő. De vajjon ily itélet hozandó-e az elégetés felett, ha a hulla az égő kemenczébe nem üzleti czikk gyanánt jó, hanem azon célból, hogy környezete megóvassék a kipárolgás folytán keletkező ragályos bajoktól, vagy az életben maradtak megkíméltesse a felesleges költségezettől, mivel a föld alá helyezés jár.

Ez utóbbira rövidség okaért csak azt jegyezzük meg, miszerint nincs olcsóbb eltakarítási mód a föld alá temetésnél. Felhozzák azt is, hogy a temetők által sok termékeny föld elvonatik a gazdaságtól. Meglehet némely tulnépesedett vidéken látszólagos értéke van e kifogásnak; de csak látszólagos; mert a temetőknél kis rész marad haszonvehetetlenül, mivel a jó kövér fű lekaszáltatik, a még használat alá nem vett földrészt hasznos veteményekkel beültették.

Igy kis rész, nem nagyobb, mint a mekkora a hullaégetésre is kívántatik, marad művelés nélkül. De ha ez alapon megtámadjuk a temetőket, akkor meglehet támadni a városokat, diszes épületeket és tereket, mert ezek is mily nagy részt foglalnak le a gazdálkodó kéz elől. Aztán tekintve az összes talajt, annyi fekszik parlagon, vagy legalább roszul művelve, hogy nekünk nem a talaj csekélysege miatt kell panaszkodni, hanem a kevés munkáskéz miatt, mely a jó feldolgozásra kívántatnék. Különbön is temetőnek nem választanak első osztályu földet, és ha minden községben ilyent szakítanak is ki, vajjon emiatt a község elszegényedik-e? Vajjon ha a temetkezésre fordított rész is műveltetnék, hány százalékkal emelkednék a jólét?

De vegyük a dolgot úgy, a mint van. Az elégetésre kívántatik bizonyos térség, a hullaégető kemence, vagy gép beállítására összeg, ezután jó a fentartási és kezelési költség. Ezzel bizonyára lehet temetőhelyet vásárolni. Az elégetésre sok fa kívántatik; pedig a fa drága. Ha kőolaj vagy más folyadék használtatik, az is a sir ásásnál többé kerülne. Tehát az elégetés semmiesetre sem gazdaságosabb s azért kár e szempont miatt annyira ajánlatni.

Fontosabb a közegészségi indok. A temetők — mondják — megmérgezik a levegőt, melyet beszívunk; megmérgezik a forrásokat, melyekből vizünket merítjük. Ha e vád igaz volna, még magam is azt mondanám: rajta tehát, égetni kell a halottakat egymásután; mert a mi az emberiség életét és fennmaradását veszélyezteti, a művelt államban meg nem tűrhető. De szerencsére nincs ok, miért a temetkezéstől annyira megijedjünk. Arra a kérdésre: vajjon oly veszélyes-e a temetkezés? határozottan „nem”-mel felelünk.

Europát a kereszténység polgárosította meg; az összes népeket a kereszténység emelte nagygyá; s tudtommal a statisztikusok nem panaszkodtak a fölött, hogy a keresztény szokások és elvek befolyása alatt a népesedés csökkent volna. Sőt legtöbb európai ország tulságosan el van népesedve; daczára, hogy már hosszú évek során vándorolnak ki az emberek szerencsét próbálni az új világrészekbe. Jól jegyezzük meg: e kedvező népesedési viszonyok mindenütt a föld alá temetkezés mellett állanak fenn. Tehát a temetkezési szokás nem gyakorolhat a közegészségre kártékony befolyást; azt tehát nem veszélyeztetheti; különben 19 századon keresztül meg kellett volna magát az emberiségen boszulni. Ha te-

hát a temetkezés káros hatását be akarja valaki bizonyítani, erős érvekkel álljon elő és mutassa ki, hogy a lélekszám a kereszténység felvétele és elterjedése óta megfogyatkozott; tegye megfoghatóvá: mikép szaporodhatott el oly nagyon az emberi nem, hisz annyi idő óta Európában minden község a temetők által megmérgezett vizet ivott (vagy tán mind borral éltek?) S megmérgezett levegőt szitt magába.

De vegyük szigoru bonczkés alá a temetők állítólagos ragályosságát. Kettőről vádolják temetőinket: megmérmezi a légkört és ivó vizeinket. Lássuk rendre. Dr. Bouchardat közegészségügy tanára a párisi egyetemen, a temetőkről irt értekezésében e pontokat emeli ki:

a) A temetők egészségtelenségéről elterjedt hírek tulzottak.

b) Nem tapasztaltatott, hogy a temető örök korábban elhálnának, mint más emberek.

c) Ha a sirok ragályos párákat lehelnének ki, ezt érzékeinkkel észrevennők, mi azonban nem történt; daczára, hogy egészségügyi szempontból a tudósok a temetőket hivatalból többször megvizsgálták.

d) Közegészségügyi kimutatások bizonyítják, hogy a hosszabb időig dühöngött járvány után a halálozás a minimumra szállt le; holott, ha a temetők megmérgeznék a levegőt, a járványok elmúltával a halandóságnak még nagyobb kellene lenni.

e) Ha a temetők ellen alapos panaszok merültek fel, ezek helyi természetűek voltak, a temetők rosz kezeléséből keletkeztek.

A rosz kezelés egyébiránt az elégetésnél is előfordulhat.

Lássuk a vád második pontját. Az ivóvizeket a hullákból kifejlődött nedvek megmérgezik. Ez már nem tréfa dolog, ha igaz! De ez is, mint a többi, képzelnéi érv.

A sirok egy ölnyre beásatnak. Ennyi elég arra, hogy a kifejlődő egészségtelen párák a földréteg által a légkörtől elzarassanak. E földréteg a fölfelé törekvő párákat elnyeli, illetőleg megköti; s mivel a párák fölfelé emelkednek az eltemetett test alatti réteg azoktól érintetlen marad. Már pedig a források, melyekből ivóvizünket merítjük, jóval alább fekszenek; így az ivóvizet nem mérgezhetik meg. Az a kis vízmennyiség, mi a halotti testből kifejlődik, alig jöhet tekintetbe, mert ez a körüllevő földtömeg által felszívatik, s ha sokat mondunk, egy lábál alább nem szivárog. A félelem tehát itt is tulzott, képzelt és a kifogás erőltetett.

De hogy is kapott lábra a halottégetés! A francia forradalom idején vonatott elé másfél ezredéves sirjából. Legrand d'Aussy a köztársaság 5 évében az 500-ak tanácsa elé emlékiratot nyújtott be a nemzeti temetkezésről, hol a temetkezést az elégetéssel felcseréltetni ajánlja. Ennek megbírálására kiküldött bizottság rövid idő múlva törvényjavaslatot terjesztett be a facultativ hullaégetésről. Erre az Institut tudósai 1500 frank pályadíjt tűztek ki. Mily népszerű volt e kérdés a zürzavar idejében, mutatja az, hogy 40 pályamunka érkezett be s mind az elégetés mellett. Napoleon azonban e humbugnak véget vetett.

A szunyadó eszmét Németországban Moleschot újra feléleszté s azóta a halotti pyromania ott, valamint Olaszthonban és Svájcban nagyon elterjedt volt. Ez utóbbiban társulatok keletkeztek, melyeknek tagjai arra kötelezték magokat, hogy testöket megégettetik. A halottégetésnek egész irodalma van. Olaszország legtovább ment. 1873-ban azon hónapban, mikor nálunk az emberekkel áprilist járatnak, Maggiorani tanár sürgetésére Lanza miniszter alatt a közegészségügyi törvénybe XI. cím 185. cikk alatt a hullaégetés megengedéséről szóló törvény beiktatott. A roszt világ azt beszéli, hogy az indusok fejedelme, hol e szertartás divik, Olaszországot, mint a haladás és műveltség zászlóvivőjét a barbar Európában, üdvözölte. Ez magában véve is elég argumentum a hullaégetés ellen.

Midőn ezen felszólalásomat, melyet a hullaégetés barbar elmélete ellen intéztem, befejezném; nem tehetem, hogy a kinyilatkoztatásra is ne hivatkozzam. Az nem beszél halottégetésről, — bárha a pogányoknál divott — hanem igen temetkezésről. Tobiás eltemeti a halottakat, s Isten angyala e jótettét az Ur színe elé viszi és az Ur végtére Tobiást megáldja. Üdvöztönk is így szól: Eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a s i r o k b a n v a n n a k (hamyveder, urna stb. effélékről nincs szó) meghallják az Ur Isten fia szavát. (Ján. 5. 28.) Már Ádámnak is ez volt mondva: Visszatérsz a földbe, melyből vétettél. T. Móz. 3. 19.) Jézus is levétetvén a keresztről a temetkezés végtisztességében részesült. Az Isten kiválasztott népe és a kereszténység folyton az eltemetés eszméje mellett harczolt és az elégetést határozottan rosszalja. Azért a halottégetés melleti agitációt az Isten egyháza és a keresztény vallás elleni gyűlölet kifolyásának kell tekinteni. Kár mimzunk emberi méltóságát erőszakosan meggyalázni a test elrontásával. Nem sokkal szebb és nemesebb dolog-e az emberi testet, mint a jövő feltámadás magvát épen, sértetlenül tenni be az anyaföld méhébe, hol a természet maga eszközlí lassan, biztosan, láthatlanul az okvetlenül bekövetkező felozslást? —

*Szabó István.*

### A családi nevelés napjainkban.

A gyermek születésének első percétől kezdve egész hat éves koráig a család, illetőleg a szülők gondjaira, nevelésére van bízva; a szülőknek kell teljesíteni

azon szent és magasztos feladatot, mely a házasság szent köteléke által vállalkra nehezült; a szülőknek kell szorgalmas kertész módjára — folytonosan ügyelni a serdülő csemetére, hogy a netalán mutatkozó fattyunövéseket a törzsről eltávolítsák és a nemes hajtásokat figyelemmel ápolják, azaz: a szülőknek kell kezdetben a jóra rászoktatni, és a rosztól eltiltani gyermekeiket. Szóval: első sorban a szülők vannak hivatva Isten és emberek előtt, hogy gyermekeik jó irányban vezetett nevelésének alapját megvessék, hogy hat éven túl, az iskola fogadja gondos anyai karjaira, hogy a megkezdett alapot felépítvén, a gyermekből az egyháznak úgy, mint az államnak és minden egyes emberre nézve hasznos, hü, engedelmes, erényes és munkás polgárt képezzen.

Igazán fáj szívem azon képnek szemlélésen, melyet a családi nevelésről három évi tanítóskodásom alatti tapasztalásaim után — akarva, nem akarva — össze kell hogy állítsak.

Bizony — napjainkban szomorú ténynyel állunk szemben, ha gondosan megvizsgáljuk, hogy mennyi hálátlanságot és soha senki által meg nem bocsátható bünt követnek el a szülők gyermekeik nevelése körül. De vizsgáljuk egy kissé közelebről a dolgot; vagyis: legyünk egy kevés ideig titkos szemlélői, különösen a köznép családi viszonyainak, — jobban mondva: viszontagságainak. Bátran merem állítani, hogy száz család közül alig van husz, melyben a férj és nő békeességben, szeretetben, keresztényi jámborságban, takarékoságban, mértékletességben, egyáltalában azon magasztos erények közepette élnek, melyek visszahatása által az életne: ezer viszontagságait és bajait türhetővé, a poklot menyynyé varázsolhatná által. Bátran merem állítani, hogy nyolczvan család a folytonos czivódás, szerelemföltés s iszákosságban — ebben a köznép rákfenéjében. — Isten káromlásban és vallástalanságban tengetik napjaikat. Már most bátor vagyok kérdeni a a nagyon tisztelt olvasótól: vajjon azon gyermekek, kik ezen nyolczvan szülőnek köszönik létüket — ha van mit köszönni — milyen családi nevelésben részesülhetnek? Gondolhatni, hogy az ilyen szülők mennyire érvényesítik a családi nevelési eszközök legfőbbikét: a szoktatást és példát. A fiugyermeknek példányképe leginkább az atya, ki majdnem mindennap „Bachus“ boldogító karjai közt ringatja magát; az Istent ki nyomoru személyének lételt ada: Jézust, Máriát és a Mindenszenteket minden perczen káramolja; a gondos és remegő édes anyát minden perczen fenyegeti a házi tüzhely elhagyásának bekövetkezetése; vallásos is, mert a templom mellett sokszor elmegy. különösen — ha az ut a korcsmához ott viszi el; s még ezen vonásokkal sincs eléggé jelezve gyermek előtt álló számtalan példánykép. Már most gondolhatni, hogy milyen nevelésben részesül az ilyen apának gyermeke.

Hát a leánygyermekek? Tapasztalatom szerint, ezeknek is nagyobb része csak ilyen körülményekkel áll szemben, a helyett, hogy a szűzies tisztaság, taka-

rékosság és munkásság megtestesült példányképeit szemlélhetnék szülőikben, s a példa után vonzatva, ők is olyanok lennének, kikben az egyház és a haza — mint hű leányaiban — helyezhetné magas reményeit. Nem is szólok a kisebb visszaélésekről, melyeket minden perczen, s talán mindenik család elkövet a házi nevelésben, s a melyek mindkét nemű gyermekeknél kifejtik a kevélységet, fősvénységet, irigységet, hazugságot, haragot; egyáltalában mindenféle rossz indulatot, vágyat és hajlamot.

Tapasztalatom után kimerem mondani, hogy a pór nép között egy sincs olyan, mely rossz uton ne járna gyermekei nevelésében. De kérдем: vajjon vagy egy család, mely komoly feladatának tartaná azt, hogy gyermekeinek hat éves koruk előtt is nevelést adjon? Bizton nem tudom.

De minek is kinlódjanak a jámborok a neveléssel? Hisz — mint mondják — ott van az iskola, meg a tanító, az „az Istenektől gyűlölt ember“ és azért tartjuk őket, hogy tanítsák és neveljék gyermekeinket. Igen hogy tanítsák azon gyermekeket, kikből ti, jó lelkek, oly szögletes valamit gyártottatok hat év alatt, hogy szegény tanító paedagogiai gyaluljával 2—3 évig egyengetheti, míg céljainak kivitelére alkalmassá teszi őket.

Szerencsére törvényeink tapintatosan rendelik el, hogy a rendszeres tanítás a hat éves korban kezdődjék, mely korban meg a gyermeknek rossz irányba terelt indulatait, hajlamait, vágyait korlátozni, sőt egészen más utra is lehet vezetni; szellemének rugói is ezen korban kezdenek jobban-jobban fejledezni.

A törvény tehát elrendeli, hogy a hat évet töltött gyermekek küldessenek iskolába; így kezdetét veszi a rendszeres tanítás és nevelés. Már most a tanítónak feladata, hogy tapintatos, lelkiismeretes eljárása által a gyermekeket úgy képezze, hogy azokból az egyháznak hű nyájai, az államnak engedelmes, hű, munkásai és haszonvetető polgárai legyenek; hogy édes hazánkat forrón szeressék; hogy érte — ha kell — vérüket is készek legyenek kiontani; hogy keblökben égjen a hit, s lobogjon a hazaszeretnek lángja.

Azonban tanító működésében még most is segítség kell nyújtani a családnak, s közreműködésével könnyíteni az óriási feladatot.

De fájdalom, hány család van még most is olyan, mely fáradságunk kevés gyümölcsével úgy bánik el, mint a pajzán kis gyermek játékszereivel? Bábjaiból egy alakot nagy fáradsággal összeilleszt, s szeszélyből, avagy játsziságból nyomban össze is zuzza azt.

Hány szülő van még most is olyan, mely nem akarja, hogy gyermeke tanuljon valamit? hányan vannak, kik azt mondják: „mi sem tudunk írni és olvasni, mé is megtudunk élni.“ Hányan vannak, kik a tudományos embereket csalóknak nézik? Hányan vannak, kik a mint ők nevezik — a nadrágos embert úgy gyűlöli, mint halálos ellenségöket? És végre kérдем: hányan vannak, kik mondják: „Dej'szen az én gyermekből ne legyen tudományos ember, mert majd ő is

ugy fogja huzni-vonni a szegény embert, mint a mostaniak.“

Nyomorult felfogás és tudatlan képzelődés biz' ez, de úgy szokott lenni. Ezekből gondolhatni, hogy az ilyen és ezekhez hasonló szülők mennyire megnehezítik a tanítás és nevelés sikerét. Nem elég, hogy hat évig a tudatlanság, butaság, ostobaság és erkölcostelenség undok barlangjában tartottak száanalomraméltó gyermekeiket, hanem, még akkor is, midőn az iskola nem-töként a szegény szerencsétlenek megszabadítására és felkarolására — még akkor is hideg közönyvel akarják visszarántani gyermekeiket azon mélységbe, mely egyenlővé teszi őket — kevés kivittel — az állatokkal; melyek csak azért lettek a világra teremtve, hogy az embernek eszközül szolgáljanak céljai kivitelében.

Lehetnek, kik nagyításnak, vagy éppen nem igaznak tartják igénytelen cikkemben irt állításaimat. Az ilyeneknek azt vagyok bátor mondani, hogy ők sohasem voltak „véletlenül“ tanui sok család helyzetének; mert csak egy évig kell szemlélődnünk, s mindjárt meggyőződünk a mondottakról.

A baj megvan, s én azt hiszem, hogyha más nem is, de a nagyon tisztelt lelkész urak és tanítók sokat segíthetnek rajta. Mert népünk valláserkölcisége nem a legkedvezőbb állapotban van. Ne ámitsuk magunkat, hanem vegyük úgy a dolgot, a mint van.

Ugyan azért, mivel nevelést és tanítást a vallásos szellemnek kell áthatnia, s mivel amazok enélkül ugy nem lehetnek el, mint a föld a jó öregnap nélkül: népünkben a szunyadozó vallást föl kell ébreszteni és fejleszteni; be kell velök láttatni, hogy: „Minden ország támasza, s talpköve a tiszta erkölcs, mely ha elvész, Róma ledül s rabigába görbed.“ Figyelmeztetni kell őket gyermekeik iránti köteleességükre, s oktatni őket miként kelljen gyermekeiket nevelni és tanítani.

A tanító is iparkodjék nyájassága által a népet magához édesgetni, s „tanítani ne az iskolának, hanem az életnek.“ Ereszkedjék le hozzájuk, meddig csak tekinthet engedi. Felfuvalkodott gőg által ne emeljünk válaszfalt, mert ez gyűlölséget kelt bennök irántunk. Iparkodjunk szóval és tettel segíteni nekik a családi nevelésben.

A lelkész urak és tanítók az utolsóig feszítsék meg erejüket, hogy „az iskolai és népkönyvtárak“ minél előbb megalakulhassanak; mert ezen intézményben egy nagy — talán legnagyobb eszközt bírnák az itt körvonalozott számtal n visszaélések megszüntetésére, melyeket majdnem mindenik család elkövet gyermekei nevelésében; mely visszaélések ha megszünnének, nagyon könnyítve lenne a különben is elég nehéz iskolai feladat.

*Csutak Bálint,*  
tanító.

## A szorgalom, hanyagság és a jövő.

Ajálva a tanuló-ifjúságnak.

Manapság talán semmi sincs annyira elharapódzva, mint azon ingadozó megfontolatlanúság, mely ugy a valósi, mint a világi ismeretek terén nyilván szembeöltözött; semmi sem gyakoribb mint azon tájékozatlanság s habozás, mely a nézetek s vélemények nyilvánulataiban szokott mutatkozni. Kevesen beszélnek saját meggyőződésüket, kevesen nyomozzák a dolgok valódi okát: mert nélkülöznek bizonyos szilárd alapot, melyről biztosan ítélnének, következtetnének és a valódi igazság helyes megismerésére juthatnának. Mindent könnyen hisznek, könnyen tagadnak, anélkül, hogy tudnák, miért? Ez pedig nem mutat jellemre, nem józan gondolkodásra, hanem igen azon léha könnyelműsége, mely oly sokat rántott eddigelé is vészelybe. Azért mindarról mit mondani, tenni akarunk — biztos tudomással kell bírunk. De mielőtt valamit megismerni akarnánk, szükséges először saját magunkat ismerni, kérdezetve s megfejteni törekedve: kik vagyunk, mi hivatásunk, s miféle célból akarunk hivatásunk szerint élni? Ezen kérdések felvetése s fejtegetése mindenki előtt fontos, de kiválón nagyhorderejű egy tanuló-ifjura nézve — hogy ezeket megfejteni igyekezve, később hozzászólhasson nagyobb, s tán kényesebbekhez is, és nyilváníthassa körülök saját nézeteit is.

Legelső kérdés tehát, mit egy tanuló önmagához intézhet, az: mi vagyok én? S feleli is: tanuló. Igen nekem feladatom, felemelkedni az egekbe, megismernedni a mindenség Alkotójával, s imádó hódolattal leborulva előtte, sajátommá tenni az ő ismeretéből kifolyó hitet — megszerezni a szentek tudományát; feladatom leszállani a tenger mélyébe, beásni magam a hegyek gyomraiba s majd felrepülve a csillagok honába, bámulni azon törvényt, mely mindezeket harmonikus összefüggésben tartja; — feladatom összeharagolni az erdők rengetegeit, bejárni a puszták magányait, vizsgálni a tavasz virágait, a mezők hullámozó kalászeit. Feladatom betekinteni a nagy múltba, okulni annak viselt dolgain lelkesülni azon nagy szellemek magasztos példáin, kik mint félistenek tündökölnék előttünk — vagy undorral telni el azok felett, kik mint erkölcsi szörnyetegek a világ daemonjai voltak. Feladatom megismernedni miként beszélt Athen, énekelte meg Róma költője a bűt, bánatot, hazát és szerelmet. Feladatom művelnem magam azon nyelvben is, mely oly zengzetesen szól a „régí dal, régí dicsőségről“ s oly szomorán a „hős vértől pirosult gyásztérről.“ Szóval: feladatom: a szükséges és hasznos ismeretek megszerzése. De vajjon e feladatnak hogyan felelhetsz meg, tudva, hogy senki sem született tudósnak, tudva, hogy a tudomány is a hegyek mélyeséges gyomrában rejtkező kincs, mely csak nehezen vájható onnan ki? Ön, igen, e feladat megoldására szükséges a szorgalom. S vajjon mi ez a szorgalom? Hangya, mely a durva földet is felszántja; méh, mely a virág láthatlan

himporából is mézet gyűjt s hatalmas erősség, mint a tél, mely hideg dermedésbe hozza ugyan a nagy természetet, de csak azért, hogy annál kellemesebb legyen a tavasz hatása — a természet feltámadásában. Tehát szorgalmasnak kell lenned, ha hivatásod elé tűzött célod elérni akarod. Mert mit ér a szép ész is szorgalom nélkül? mit, munkásság és előretörekvés nélkül? Azt, mit a szív melegebb érzelmek nélkül, mit a nagy koponya agy nélkül, mit az agyag, melyet még nem gyurtak téglává. Mert az ész magában véve alaktalan sárral körített drágakő: szorgalom az, mely kicsiszolva e drágakövet értékét megismerteti. Szóval: a szorgalom a tudományok anyja, a tudósok teremtdője, a műveltség legfőbb billentyűje. Tehát szabad-e hanyagnak lennünk s eszünket parlagul hagyva, bojtortjánt teremni engednünk? Szabad-e a restségnek ez ördög párnájának puha pelyhébe zárni ismeretek megszerzésére képes eszünket? Ennek egy nemes ifjunál nem szabad megtörténni. Ez az észnek rozsdája, lassu gyilkolása. Vond meg testedtől a szükséges tápszereket: — vézna lész, elaszol. Tépd ki szivedből a nemesebb érzelmeket, megszünsz ember lenni. Így, győztesd le magad a restség által, üres léssz minden ismerettől; lelked, eszed olylyá válik, mint földbe szurt száraz karó, melynek nincs gyökere, hogy vele tápot vehessen, hanem csak rothad, míg végre kidől. Restségnék veszedelem a vége!

De kérdezheted továbbá: miért tanulok? A jelen, jövő számára, vagy megélhetésből? Meggondolva azt is, hogy a tudomány mint életfentartási eszköz is megbecsülhetlen java az embernek, felleheted? hivatásom elé magasztosabb célt tűzve — tanulok családom, hazám, egyházam javára — tanulok a jövő érdekében. Mert tudom, hogy nincs állandóság, örökélet e földön. A föld, melyet taposok talán őseim szétmállott csontjainak pora; a víz, melyet iszom, talán a rég eltűnt fájdalmak és szomorúságok könyei; a szél, mely ijesztően lebeg körülöttem, tán régi keservek sohajai; az erdők, melyek búsan hajtogatják lombjaikat, valaha kalásztermők lehetek, s hullámok tomboltak ott, hol most gondokba merülten gyalogol a vándor. Így van. Egyedüli az Isten örök és változhatlan; — minden egyéb lassankint eloszlik mint a buborék, s marad csupán, mi volt — a pusztá lég. Ekként, mint az erdők vén fája, lassanként eloszlik kidőledeznek a mi kedves és szeretett öregjeink is, s az általok taposott tér felénk tekint, hogy lépünk rája s haladjunk az ősök nyomdokain. Igen — de ezért a múlt nincs meghalva; neki a halál után feltámadást kell érnie; a telet tavasznak kell felváltani: a családoknak, nemzeteknek, melyek már adóztak a mulandóságnak — élni kell a fiatalságban. S már most nemes ifju mit gondolsz: milyen lesz az aratás, ha most nem vetsz; s milyen a kenyér, ha nem is fogsz aratni; és miféle oszlop fog az lenni, melyre családod, hazád s egyházad akar benned támaszkodni: ha magadban nem ápolod a fát, mely oszlopul szolgáljon; hanem vagy áthatva hivatásod magaszt-

voltától; ha nem szerzed meg jövendőd alapköveit akkor, midőn tehetnéd; midőn eszed fogékony, szived lelkesülni tud s ereidben fiatal vér pezseg?! Ekkor megnehezítéd a földet, mely az ősök hamvait takarja; mert az általok reménylett egy jobb jövendő a sok csalódás után egész elkeserítő mult gyanánt nehezül reájok. — De te, nemes ifju, hiszen más sorsot jósolsz magadnak, s azt mondod: félre tőlem mind az, mi a „tanuló“ névre gyalázatot hozna! Félre tőlem a tétlenség! Te nem ör, hanem öldöklő angyalom vagy; félre tőlem nehézségektől való gyáva félelem — hisz, szorgalmam felemészt mindent, mi terhemre lenne — s jő felém szent lelkesülés, buzdítsd eregessed erőmet hivatásom elé tűzött célom felé, hogy majd szerencsés és boldogító tagja lehessen családom, egyházam és nemzetemnek.

Eként eszmélkedik egy — saját hivatását jól átértett ifju. Tanulói életében gyakran megfontolja s megkérdézi önmagától: mi vagyok és miért tanulok? E végből szorgalmas lesz, kerüli a restséget, s mindig figyelmeztetődül maga előtt látja a jövőt, midőn szorgalma gyümölcsseit élvezni ohajtja. — Igy gondolkozik, cselekszik, nehogy később a rosz sikerű pályafutás után rendesen felébredni szokot mardosó öntudat kínzó vádjait kénytelenettesék keblében hordozni — s önmaga s jövője átkául ismeret, miveltség s talán kenyér nélkül tengeni az élet terén.

*K. Prótás.*

## TÁRCSA.

### Ákász között ....

(Maros-Ujvár.)

Ákász között kis templom áll,  
Nyugodt, mint a gyermek arcza.  
Oda menyek, ha lelkemben  
Felkél a szenvedély harcza ...

De akkor is odamenyek,  
Mikor csendes az én lelkem:  
S akkor tudom, hogy benne mily  
Igaz, tiszta érzést leltem ...

Ha a hajnal édes bájjal  
Megcsókolja a virágot,  
Kis templomom csengő hangja  
Fellárnáz egy félvilágot.

Pezsgő élet kél körulte ...  
Majd misére hí harangja,  
Olyan szépen, oly nyájasan,  
Mint az édesanya hangja ...

Jó anyokák, kis gyermekek  
Képezik az ő vendégét,  
Mert az erős bányászkezek  
Döngetik a földnek méhét.

Ők kenyeret kérnek nekünk,  
Mi érettük imádkozunk ...  
Csak a várva várt vasárnap  
Mikor itt mind találkozunk.

S látni akkor a szent házat:  
Isten kedve mosolyg ottan!  
Ahol annyi őszinte szív  
Egy szent érzéssel feldobban ...

Bányász népem! tartsd meg hited,  
S minél mélyebbre mész ott lenn,  
Lelked annál magasabbra,  
Ott szárnyaljon az egekben ...!

*Fülei Sz. Lajos.*

## Kisebb közlemények.

— VI. Választmányi gyűlés, mely tartott 1881. február 6-án. Jelen voltak: Biró B. alelnök, Nagy I. kanonok ur, Csiszér J., Straubert Ö., Pál I., Rancz J., Soó G. vál. tagok, Ávéd J. pénztárnok, Fogarasy ellenőr, dr. Tódor J. társadalmi titkár.

1) A mult vál. gyűlés jegyzőkönyve hitelesítettik.  
2) Alelnök jelenti, hogy nsgs és főt. Barts Ferencz kanonok cz. prépost ur, mint pártoló tag kíván a társulatba lépni.

— A választmány a társulat iránti meleg érdeklődés ez újabb nyilvánulását is örvendetes tudomásul vévén, az erről szóló diszokmányt kiállítani rendeli.

3) Alelnök betérjeszti az I. szakosztálynak Takó János és Bournaz Ernő társ. rend. tagok köteles munkálatairól benyújtott következő véleményes bírálatát: Jegyzőkönyv. Felvétel az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat első szakosztálya által 1881. január 30-án tartott ülésen. Jelen voltak: Biró Béla, Pál István és Fogarasy János tagok. Elnök dr. Tódor József, jegyző Straubert Ödön. 1. Olvástott Takó János, ditrói segédlelkésznek „Elmélkedések az emberről“ cz. vallás bölcsészeti tanulmánya, mint 1881. évre beadott köteles munkálata. — A felölelt tárgy kerekded csinos-sággal, szép, folyékony, világos s mégis tömör nyelvezettel; kimérintően begyöző tekintélyi és tapasztalati érvekkel, jól átfontolt meggondoltsággal, szoros logikai következetességgel van földolgozva. Élvezetes tanulmány. További intézkedés végett az elnökséghez áttétik. 2. Olvástott Bournaz Ernő tanár „Az atyai hatalomról a rómaiaknál“ című jog-történelmi értekezése. — A korunkra nézve is különösen tanuságos kérdés kifejtése szorgalmas tanulmányozás eredménye. Nyelvezete a fennérintett szaktudomány irálybeli követelményének megfelel, tömör, folyékony, könnyen érthető, s már csak azért is igen érdekes, minthogy a fejtegetett jogviszony tárgyalása ma is szőnyegen lévő e mű kérdésekkel összefüggésben van. További intézkedés végett az elnökséghez visszaszármaztatik. Más

elintézendő tárgy nem lévén, elnök az ülést fölosztatja. Gyulafehérvártt, 1881. január 30-án. Tódor József, I-ső sz. o. elnök. Straubert Ödön, jegyző.

— Határozatott: hogy a betérjesztett véleményes bírálóat alapján további intézkedés végett a szerkesztőbizottsághoz átiéterik.

4) Alelnök betérjeszti a kiküldött három tagu bizottságnak a tisztviselő megválasztására és a rendes közgyűlések megtartási idejére vonatkozó alapsz. cikkekelyek módosítása érdekében hozott következő véleményes határozati javaslatát: „Jegyzőkönyv, mely felvétel a X. vál. gyűl. 5. p. értelmében kiküldött 3 tagu bizottságnak 1881. febr. 2-án tartott üléséből. — Tárgyalás alá vétetett az 1880. márcz. 31-én tartott közgyűlésen előterjesztett és elfogadott anemü indítvány, mely szerint az alapszabályok azon cikkekelye, melynél fogva a tisztviselők csak egy évi időtartamra választatnak, változtassék meg oly értelemben, hogy a tisztviselők megválasztása legalább is 3 évré terjesztessék ki. Határozatott: hogy tekintetbe véve, miszerint az évenként esetilegesen megtörténhető egyik vagy másik tisztviselő folytonos változása az ügy hátrányára lehet, amennyiben minden új tisztviselőnek újból bele kell élnie magát nem csekély fontosságú s bizonyos jártasságot igénylő hivatalába, hogy abból kifolyó kötelmeinek az ügy érdekéhez mérten megfelelhesen; s tekintettel arra is, hogy a csak egy évre megválasztott tisztviselő, nem lévén soha biztos állásának egy éven tuli időre való megtarthatásáról, soha oly odaadással és lelkesen nem fog kötelmeisének megfelelni törekedni: a bizottság ajánlja a t. vál. gyűlésnek, hogy a legközelebbi közgyűlés elé terjeszzen egy javaslatot oly értelemben, hogy az alapszabályoknak a tisztviselők egy évi időtartamra szóló megválasztását elrendelő cikkekelye odamódosittassék, hogy az ezután választandó tisztviselők mandatum a legalább is három évre kiterjesztessék. 2. Megvitattatik a fennjelzett közgyűlésen tett s elfogadott amaz indítvány is, melynél fogva megváltoztatandó lenne az alapszabályoknak azon cikkekelye is, mely szerint a társulat rendes közgyűléseit évenként egyszer husvét hetében tartja. Határozatott: hogy tekintettel arra, miszerint a társulatnak nem csekély contingenszt szolgáltatnak épen a lelkészet terén működő egyházi férfiak, kik a husvét i időben ugy a megelőző, miként a követő héten a leginkább el vannak foglalva, s alapszabályok által előirt időben még a legközelebbi vidékről sem jelenhetnének meg; de tekintetbe véve azt is, hogy a társulatnak más hivatásu tagjai, — miként különösen a papi és világi tanárookra nézve a közgyűléseken való megjelenhetésre legalkalmasabb időnek látszanak az iskolai év végét közvetlen követő első hétnek napjai: a bizottság ajánlja a t. vál. gyűlésnek, hogy a legközelebbi közgyűlésnek terjeszzen elő e tekintetben oly értelmű javaslatot, hogy az alapszabályoknak említett cikkekelye odamódosittassék, miszerint az évenkénti rendes közgyűlések ezután az iskolai év végén, és pedig július első hetében tar-

tassanak. Kelt Gyulafehérvártt mint fenn. Nagy Imre. Straubert Ödön. Tódor József.

— Mindkét pontra vonatkozó javaslat elfogadtatik s a legközelebbi közgyűlés elé terjesztetik.

5) Pénztárnok a mult. vál. gyűléstől lefolyt időre pénztári kimutatását betérjeszti, melynek értelmében a pénztár állása ez: Forgalmi bevétel 942 frt 62 kr. forgalmi kiadás 25 frt; pénztárállás 917 frt 62 kr. Ebből tőkevagyon 770 frt, rendelkezés alatt áll 147 frt 62 kr. Az 1881-ik évi januarius 1-től februarius 3-ig befizetett. Pártolási díjakból 1878-ból 2 frt 50 kr., 1879-ből 5 frt, 1880-ból 5 frt, 1881-ből 136 frt 25 kr., 1882-ből 5 frt. Rendes tagsági díjakból 1878-ból 1 frt, 1879-ből 2 frt, 1880-ból 2 frt, 1881-ből 31 frt. Előfizetésekből 1879-ből 1 frt, 1880-ból 21 frt 50 kr., 1881-ből 57 frt. Üvegemberkéből 7 frt 65 kr. Pénztári maradék volt 72 kr.; összesen 277 frt 62 kr.; ebből kiadott 25 frt. a tőkének kifizetett a tartozás 105 frt: rendelkezés alatt áll 147 frt 62 kr.

— Tudomásul vétetvén annak megvizsgálására Cs e r n i B. és R a n c z J. társasak kiküldetnek s egy szersmind állandó számvevői bizottsági tagokul egyhangulag megválasztatnak.

6) Pénztárnok az 1881. évre szóló költségvetését betérjeszti, mely a részletes tárgyalás alapjául is elfogadtatván, és a tárgyalás folyamában a szükséges módosítások eszközöltvén, az 1881. évre szóló költségvetés ez leend: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat költségvetése az 1881-ik évre. I. Bevételek: 1.) 120 előfizető után pr. 4 frt 1881-re 400 frt. 2.) 131 pártoló tag után pr. 5 frt 1881-re 655 frt. 3.) 63 rendes tag után pr. 2 frt 1881-re 126 frt. 4.) 766 frt alaptőke 6% kamájából 1881-re 45 frt 96 kr. 5.) Előfizetési hátralékokból 1879-ről 65 frt. 6.) Előfizetési hátralékokból 1880-ról 150 frt. 7.) Pártolói tagdíjhátralékokból 1878-ról 30 frt 50 kr. 8.) dtto 1879-ről 52 frt. 9.) dtto 1880-ról 134 frt 75 kr. 10.) Rendes tagsági hátralékokból 1878-ról 7 frt 50 kr. 11.) dtto 1879-ről 18 frt. 12.) dtto 1880-ról 44 frt. 13.) Készpénzmaradék a mult évről 72 kr. 14.) Üvegemberke címü kiadvány árából 10 frt. Összes bevételei 1799 frt 43 kr. II. Kiadások: 1.) A „Közművelődés“ 52 számának kinyomatása pr. 19 frt — 988 frt. 2.) Exeditura 12 havi díja per 8 frt — 96 frt. 3.) Correctio végzése 12 óra pr. 2 frt — 24 frt. 4.) Bélyegekre 208 frt. 5.) Czimlap nyomatása a „Közművelődés“-hez 12 frt. 6.) 1880. évi tartozás a nyomdásznak 45 frt. 7.) A jelen évi bevételből visszafizetés 1880. évnek 201 frt 70 kr. 8.) Tartozás a tőke-alapnak 105 frt. 9.) Eshetőleges kiadásokra 50 kr. Összes kiadás 1729 frt 70 kr. Tehát bevétel 1799 frt 43 kr. Kiadás 1729 frt 70 kr. Többlet 69 frt 73 kr. Gyulafehérvártt 1881. évi febr. Bíró Béla, alelnök. Ávéd Jákó, pénztárnok.

— Határozatott: hogy miután a költségvetés, csakis a törvényes járadékok befolyása által realizálható: elnökség utasittatik a hátralékok szigoru behajtására.

7) A tárgysorozat kimerítve lévén jegyzőkönyv, hitelesítésére Nagy I. kanonok ur, Pál J. és Soó G. vál. tagok kéretnek föl.

## Irodalom.

— **Előfizetésre való felhívás** dr. Alzog János „Patrologia“ című keresztény irodalomtörténete. A negyedik átdolgozott és bővített kiadás után fordította: A csanádi növendékpapság magyar gyakorló iskolája. Nem írunk e „Patrologia“ ajánlására dicsőítő hymusokat; ajánlja dr. Alzog Jánosnak hirtvirággal koszoruzott író neve, s azon lázas buzgalom, melylyel számos civilizált nemzet mihamarább iparkodott anyanyelvére lefordítani. A magyar kritika is eléggé méltatta annak idején. A második és befejező kötet — mely a latin és görög atyákat a niceai zsinattól kezdve a nyolczadik századig bezárólag tartalmazza — ez év május havának végén lát napvilágot. Terjedelme nagy nyolczad rét alaku 27—29 iv. Ára: 2 frt 50 kr. Növendékpapoknak 2 frt 20 kr. Gyűjtőknek nyolcz előfizető után egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk. Az előfizetési pénzeket, hogy a nyomandó exemplárok száma felől magunkat tájékozhatassuk, kérnénk mielőbb beküldeni. Az új előfizetőknek szives tudomására juttatjuk, hogy az első kötetből az eredeti áron 1 frt 50 kr., növ. papoknak 1 frt 20 kr. néhány példány még mindig kapható iskolánkban. Temesvárott, 1881. februárhó 17-én. „A csanádi növendékpapság magyar gyakorló iskolájának ez évi tagjai.“

— **Előfizetési felhívás** ily című munkára: „Mérték-, suly- és pénzisme.“ Irta Ereky Alfonz. Egy füzött példány ára 4 frt. Bolti ára 5 frt. — Az előfizetési iver beküldésének végső határideje f. é. május 31-ike. Gyűjtőknek nyolcz példány után egy tiszteletpéldánnyal kedveskedik a szerző. Kelt Székesfehérvárott, 1881. évi januárhó 15-én.

## A napi események köréből.

— **A gyula-fehérvári gymnasium ifjúsági segélyegyletének** alapvagyona az idén 1315 frt 75 kr-ra szaporodott föl. A segélyegylet céljaira az alapszabályok értelmében a tanártestület 97 frt 42 krt fordított. Ezen összegből ugyanis 10 frtot pályázatul tűzött ki, 87 frt 42 krt pedig szegény és jó viseletű tanulók segélyezésére kiosztandónak határozott. A segély-összegeket a tanárok és összes ifjúság jelenlétében BIRÓ Béla igazgató alkalmi intelem kíséretében febr. 23-án osztotta ki 15 tanuló közt, egyszersmind kihirdetvén a a testület által megállapított és kitűzött s 10 frttal díjazandó

zandó következő pályázati tételt: „Leonidás honfiai hőstényének előrebocsátása után rövid jellemvonásokban elősorolandók és leirandók a magyar nemzet Leonidásai.“ Az ifjúság hálás örömmérettel fogadta a jótékonyosság ezen tényeit s érdeklődő figyelem közt hallgatta meg a pályakérdés kihirdetését.

— **Kubinszky Mihály kalocsai kanonok és fölszentelt püspök** febr. 23-án Baján, hova iskolai körutja alkalmából rándult vala el Kalocsáról, tüdőlob következtében az Urban elhunyt. Benne egy szentéletű jámbor férfit és egy tevékeny buzgó tanférént és író-t vesztett el az egyházmegye és ország. Az örök világosság fényeskedjék neki! —

— **Figyelmeztetés.** Akik az egyházmegyei papi és kántortanítói nyugdíjalapból nyugdíj élveznek, arra figyelmeztetnek, hogy a kellő bélyegen keresztül írt nyugtákat küldjenek nyugdíjaikért a nyugdíjalapot kezelő gondnoksághoz.

— **Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat** választmánya folyó évi márczius 6-án délelőtt 11 óra kor gyűlés tart, melyre a t. cz. választmányi tagok meghívának.

— **Gyászhir.** Debreczeni Lajos a nagyszebeni tébolydában nemsokára, hogy oda szállítottott, f. hó 20-án, az Urban elhunyt. Az örökkévaló világosság fényeskedjék neki! —

— **Magyar nyelvű görög szertartású püspökség** Hajdu-Dorogon való felállítására ügyében tiz tagból álló küldöttség tisztelettel a vallás- és közoktatásügyi miniszternél. A küldöttség vezetője, Kovács János ur adta elő a kérelmet. A miniszter a küldöttséget szivesen fogadta, megígérvén egyszersmind, hogy az ügyet pártolni fogja.

— **Az emberiség uralkodói.** A föld összes népességét fölött — körülbelül 1400 millió — 12 császár, 25 király, 47 király, 47 fejedelem, 17 szultán, 12 khán, 1 nagyherceg, 6 herceg, 2 alkirály, 1 hizam, 1 rajah, 1 imam, 1 bey és 28 elnök uralkodik, ide nem számítva a vad törzsek főnökeinek számát.

— **Mire jó a telephon.** A müncheni sörkedvelő elemeg a telephon igazgatóságához, s így szól: „Hallja, igazgató ur, vezessen egy telephon-huzalt az udvari sörfőzötől az én lakásomig.“ Az igazgató némi kételylyel tekint az atyáira s kérdőleg ismétli: „Az udvari sörfőzötől?“ „Na, tudja igazgató ur, csak azért, hogy mindjárt meghalljam, mikor csapolnak.“

598 szám. D. J. Kr.

**Pályázat.** A magyar kir. kincstár kegyuraságához tartozó kapnikbányai lelkeszi javadalomra Debreczeni Lajos lelkesznek elhalálozása következtében folyó évi márczius végéig terjedő pályázat hirdettetik. A lelkeszi javadalmas áll 526 frtból. Pályázók kötelesek bélyeges folyamodványaikban előbbi állomásaikat és az ezekben töltött szolgálati éveket kijelölni. Károlyfehérvárrt, 1881. februárhó 22-én.

K i a d j a: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorsajtóján Gyulafehérvárrt. (Klüger B.-nál.)